

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Тробюк А. В.

*слухач магістратури за спеціальністю 053 «Психологія»
Національної академії Національної гвардії України
м. Харків, Україна*

Тробюк Н. Ю.

*доктор філософії, старший викладач кафедри психології та педагогіки
Національної академії Національної гвардії України
м. Харків, Україна*

Аналіз змісту наукової літератури дає змогу стверджувати, що існують різні підходи щодо вивчення структури психічного здоров'я особистості. Науковці феномен «психічного здоров'я» розглядають як багаторівневу структуру, яка має біологічний, психічний, психосоматичний, соціальний та особистісний рівні. При цьому зауважують, що у його змісті завжди відображені громадські та групові норми й цінності, які детермінують духовне життя людини. Загальна система відносин і понять тієї чи іншої культури має певний вплив на зміст поняття «психічного здоров'я». Зокрема, представляє характеристику, що безпосередньо пов'язана з внутрішнім світом особистості, забезпечує орієнтацію на самореалізацію та саморозвиток, а також забезпечує природне та гармонічне входження в соціум [3]. Таким чином, зміст психічного здоров'я військовослужбовців обумовлюється тим середовищем у якому вони перебувають. При цьому потрібно зазначити, що військова діяльність здійснюється в таких умовах, які є складними та екстремальними та вимагає від військовослужбовця певного рівня підготовки серед якого показники фізичного та психічного характеру.

Враховуючи суттєвий вплив тих чи інших властивостей сучасна наука виділяє критерії психічного здоров'я. Так, серед позитивних критеріїв психічного здоров'я особистості, згідно з ВООЗ [6], є усвідомлення та відчуття неперервності, постійності та ідентичності власного фізичного та психічного «Я»; критичність до себе, своєї психічної продукції (діяльності) та її результатів; відповідність психічних реакцій (адекватність) силі та частоті впливів середовища, соціальним обставинам та ситуаціям; здатність керувати своєю поведінкою

відповідно до соціальних норм, правил, законів, спроможність планувати власну життєдіяльність і реалізувати плани; можливість змінювати стиль поведінки залежно від життєвих ситуацій та обставин.

Науковці серед критеріїв психічного здоров'я особистості у своїх дослідженнях здебільшого виділяють такі, як: відсутність порушення психічних функцій, причинна зумовленість і адекватність психічних явищ, почуття сталості та ідентичності переживань в однакових ситуаціях, максимальна відповідність суб'єктивних образів реальним об'єктам, узгодженість уявлень про об'єктивну реальність у даної людини та у більшості людей, а в інших наявні ті чи інші психічні розлади [5, с. 351].

Проте деякі автори [1] вказують на надмірно узагальнений характер цих критеріїв, необґрунтовану обмеженість (звуженість) деяких з них (наприклад, дослідники ведуть мову про почуття відповідальності за близьких членів сім'ї, залишаючи поза увагою відповідальність за себе, за результати діяльності і т. п.); а також невідповідність деяких критеріїв самому поняттю «критерій», за допомогою якого можна судити (робити висновок) про рівень психічного здоров'я особистості. Наприклад, це стосується такого критерію як постійність місця проживання.

Серед останніх робіт, де, досить ґрунтовно і найбільш повно розкриті критерії оцінки психічного здоров'я [2], справедливо зауважується, що питання про критерії оцінки є ключовими в проблемі психічного здоров'я. При цьому, автори зазначають, що особливої уваги серед різних ознак заслуговує критерій психічної рівноваги. За його допомогою можна судити про характер функціонування психічної сфери людини, а саме пізнавальної, емоційної вольової. Тільки у психічно здорової, тобто врівноваженої людини, ми спостерігаємо прояви: відносної стійкості поведінки та адекватності її зовнішнім умовам; високу індивідуальну пристосованість організму до звичних коливань зовнішнього середовища; здатність підтримувати звичне комфортне самовідчуття, морфологічне збереження органів та систем.

Наявні дослідження психічного здоров'я особистості військово-службовця [1] акцентують, що ознаки, які вказують на психічне здоров'я особистості мають бути однаковими для кожної людини, не залежно від виду її професійної діяльності.

Оскільки психіка людини багатоаспектна і має багато різноманітних виявів, то, відповідно, і психічне здоров'я людини включає у свою структуру багато елементів, які можуть розглядатися як складові структурні компоненти психічного здоров'я людини в цілому, або ж як окремі його види. Такі види, дослідники [4] класифікують за кількома ознаками: за ознакою психічної активності людини (пізнавальна, емоційна, практична); за ознакою спрямованості активності людини

(на себе, на людей) та виділяють такі складові психічного здоров'я: *розумове; емоційне; практичне; особистісне; соціальне.*

Отже, можна зауважити, що існує чимала кількість підходів до визначення критеріїв психічного здоров'я. Проте, для нашого дослідження особливе значення мають критерії, що виділені у структурі психічного здоров'я працівників ризиконебезпечних професій, оскільки, як ми вказували, військова діяльність відноситься до ризиконебезпечної. Тому важливе місце у структурі психічного здоров'я військовослужбовців НГУ мають такі критерії, як: психічні процеси (як здатність до динамічного відображення дійсності в різних формах психічних явищ); психічні стани (як прояви відносно тимчасових статичних явищ психіки); психічні властивості (як прояви стійких психічних явищ).

Література:

1. Алещенко В. І., Сафін О. Д., Потапчук Є. М. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців : навч. посібн. Київ, 2007. 134 с.
2. Корольчук М. С., Крайнюк В. М., Косенко А. Ф., Кочергіна Т. І. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я : навч. посібн. К. : Фірма «ІНКОС», 2002. 272 с.
3. Міров Д. Р. Психічне здоров'я: поняття та структура. *Актуальні проблеми особистісного зростання* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції для молодих учених (м. Житомир, 19 квітня 2019 року). Житомир, Вид. : ЖДУ ім. І. Франка, 2019. С. 90–91.
4. Потапчук Є. М. Теорія та практика збереження психічного здоров'я військовослужбовців : монографія. Хмельницький, 2004. 322 с.
5. Фармацевтична енциклопедія / голова ред. ради та автор передмови В. П. Черних. К. : МОПІОН, 2005. 848 с.
6. World Health Organization. «Mental health: strengthening our response». URL: <https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3139165> (дата звернення 15.03.2024).